Samarqand viloyatning sanoati va soliq tizimi

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti
Tarix yo'nalishi 2 kurs magistaranti
Nuraliyev Xurshid Xusniddinovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada Samarqand viloyatining sanoat va soliq tizimi tahlil qilinadi. Rossiya imperiyasi tomonidan olib borilgan iqtisodiy siyosat viloyatdagi sanoat rivojiga qanday ta'sir ko'rsatgani statistik ma'lumotlar va arxiv hujjatlar asosida o'rganilgan. Paxta yetishtirish sanoati, hunarmandchilik va zavod-fabrikalarning holati hamda mahalliy aholi uchun joriy etilgan soliq tizimining iqtisodiy oqibatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sanoat asosan mustamlakachilik manfaatlariga xizmat qilgan va mahalliy iqtisodiyotga jiddiy ta'sir ko'rsatgan.

Kalit so'zlar:

Samarqand viloyati, sanoat, soliq tizimi, Rossiya imperiyasi, iqtisodiy siyosat, mustamlakachilik, paxta zavodlari, hunarmandchilik, statistika.

Abstract: This article analyzes the industrial and taxation system of the Samarkand region. The impact of Russia's colonial economic policies on the development of industries is examined based on statistical data and archival documents. The study explores the conditions of cotton production, handicrafts, factories, and the economic consequences of the taxation system imposed on the local population. The findings indicate that the industrial sector primarily served colonial interests and had a significant impact on the local economy.

Keywords:

Samarkand region, industry, taxation system, Russian Empire, economic policy, colonialism, cotton mills, handicrafts, statistics.

Аннотация:

В данной статье анализируется промышленность и налоговая система Самаркандской области. Исследуется влияние экономической политики Российской империи на развитие промышленности на основе статистических данных и архивных документов. Рассматриваются производство хлопка, ремесленничество, состояние заводов и фабрик, а также экономические последствия налогообложения для местного населения. Результаты исследования

показывают, что промышленность в основном обслуживала колониальные интересы и существенно повлияла на местную экономику.

Ключевые слова:

Самаркандская область, промышленность, налоговая система, Российская империя, экономическая политика, колониализм, хлопковые заводы, ремесленничество, статистика.

Samarqand viloyatida barcha sohalarda boʻlgani kabi, Rossiya imperiyasi oʻz manfaatlari yoʻlida talab va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda sanoat turlarini vujudga keltirdi. Mazkur zavod va fabrikalar viloyatning tabiiy resurslarini oʻzlashtirish, aholidan arzon ishchi kuchi sifatida foydalanish, rus ma’muriyati va burjuaziyasini

Mazkur davrdagi sanoat ahvoli va darajasi statistik hisobotlarda berib oʻtilgan

Jumladan, 1870 yilda Samarqand shahriga tashrif buyurgan rus general-mayori, harbiy sharqshunos va diplomat L.F.Kostenko shaharda quyidagi zavodlar borligini aytib oʻtgan: 12 ta choʻyan erituvchi; 4 ta gʻisht quyuvchi, 34 ta sham va sovun ushbu ma’lumotlarni keltirib, ularning barchasidagi jihozlar ibtidoiy shaklda boʻlib,

N.Virskiy tomonidan tomonidan tuzilgan “Samarqand shahrining osiyo qismida joylashgan zavod, fabrika, ustaxona, doʻkon va boshqa sanoat hamda savdo binolari”

---

[1] Костенко Л.Ф. Путешествие в Бухару русской миссии в 1870 году. – СПб., 1871. – С. 25.

[2] Туркестанский край опыт военно-статистического обозрения Туркестанского военного округа. Материалы для географии и статистики России. Составил полковник генерального штаба Л.О. Костенко. Том III. Санкт Петербург,

[3] Материалы для статистики Туркестанского края. Ежегодник. Вып.IV. – СПб., 1876. – С. 119.

ta. Jami 246 ta fabrika. Ustaxona va boshqa binolar: duradgorlik ustaxonasi – 42 ta; tokarlik va duradgorlik ustaxonasi – 11 ta; tikuv stanogi – 7 ta; boʻyoqchilik ustaxonasi – 42 ta; etikdoʻzlik ustaxonasi – 162 ta; egar yasash ustaxonasi – 25 ta; oltin va kumush ustaxonasi – 23 ta; arava ustaxonasi – 23 ta; jundan arqon toʻqish ustaxonasi – 17 ta; yogʻoch boʻyash ustaxonasi – 15 ta; yogʻochli eshkak yasash ustaxonasi – 7 ta; chilimxona – 8 ta; asal mahsulotlari binosi – 6 ta; tikuvchilik binosi – 20 ta. Jami 408 ta. Mazkur raqamlar faqat Samarqand shahrining osiyo qismi (eski)dagi zavod , fabrikalar va ustaxonalar boʻlib, shaharning ruslar yashaydigan yangi qismidagi kiritilmagan. Ushbu raqamlardan koʻrishimiz mumkinki, aholi hali ham asrlar davomida saqlanib kelayotgan kasb-hunarlar bilan shugʻullanishgan.

Shaharning rus qismida ham doʻkonlar mavjud boʻlgan. Xususan, 1870 yilda 22 ta ichimlik uyi, 2 ta mehmonxona, 18 ta hammom, 1 ta cherkov, 1 ta klub va 2 ta rus

v
i
n

1874 yilda butun okrug boʻyicha zavod, fabrika va boshqa binolar soni: kunjut moyi zavodi – 23 ta; sartaroshxona – 20 ta; nonvoyxona – 33 ta; konditer zavodi – 7 ta; palov va chuchvara kuxmisteri (oshxonasi) – 108 ta; choyxona – 30 ta; hammom – 7 ta; gʻishtli pechka – 4 ta; bozorlardagi doʻkonlar – 712 ta; savdogarlar uchun bozorlardagi joylar – 270 ta; turli chakana mollar doʻkonlari (idish-tovoqlar, egar-jabduqlar, kiyim-kechak, temir mahsulotlari, tuz, boʻyoq, choʻyan, pichoq, ketmon, kabi tashkil etilmagan va oddiy kustarchilik shaklida boʻlib, savdosi ham ijobiy boʻlmagan. YA’ni, ularning hech biri oʻz nomiga va shakliga xos jihozlanmagan va

6
i

b
o
‘
4

Rus ma’muriyati tomonidan Zarafshon okrugi aholisi uchun begona va ma’naviy muhitga zid boʻlgan spirtli ichimliklar ishlab chiqarish sohasi ham vujudga keltirildi. N.Virski tomonidan tuzilgan statistik jadvalda okrugda 1868–1873 yillarda, ya’ni 6 yil davomida mavjud boʻlgan aroq va pivo zavodlari, ichimlik binolari hamda alkogolli ichimliklar sotiladigan doʻkonlar berib oʻtilgan. Mazkur jadvaldan koʻrish mumkinki,

[4] Костенко Л.Ф. Путешествие в Бухару русской миссии в 1870 году. – СПб., 1871. – С. 28.
[5] Материалы для статистики Туркестанского края. Ежегодник. Вып.IV. – СПб., 1876. – С. 120.
[6] Костенко Л.Ф. Путешествие в Бухару русской миссии в 1870 году. – СПб., 1871. – С. 28.

okrug boʻyicha zavod va korxonalar sonining oʻsib borishi 1871–1872 yillarda Samarqand shahrida kuzatilgan. Pivo ishlab chiqarish zavodlari mazkur davr oraligʻida Kattaqoʻrgʻon va Panjikent shaharlarida mavjud boʻlmaganligi, faqat Samarqand shahrida 1873 yildan ochilganligini koʻrish mumkin. Yuqoridagi tarixiy davr mobaynida Panjikent shahrida birorta zavod va korxona faoliyati hali yoʻlga q

1880 yilda Kattaqoʻrgʻon shahridagi zavodlar turlari va ishchilari soni: 6 ta choʻyan quyish zavodida 36 nafar ishchi; 26 ta koʻnchilik zavodida 104 nafar ishchi; 10 ta sovungarlik zavodida 20 nafar ishchi; 5 ta gʻisht zavodida 25 nafar ishchi. Kattaqoʻrgʻon uyezdida esa: 4 ta choʻyan zavodi – 24 nafar ishchi; 4 ta koʻnchilik zavodi – 16 nafar ishchi; 9 ta sovungarlik zavodi – 18 nafar ishchi; 2 ta gʻisht zavodi – 10 nafar ishchi. Jami: 10 ta choʻyan zavodi – 60 nafar ishchi; 30 ta koʻnchilik zavodi

Arxiv maʼlumotlariga koʻra 1882 yilda okrugda ipak yigirish fabrikalari soni 93 ta, ipak toʻqish fabrikalari soni 150 ta, alacha tayyorlash fabrikalari soni 1225 ta boʻlib, okrug boʻyicha esa jami zavod va fabrikalar soni 5212 ta boʻlgan[9]. Mazkur zavod va fabrikalar hududlar kesimida: Samarqand boʻlimida – 3799 ta, Kattaqoʻrgʻon boʻlimida – 1182 ta, Togʻli tumanlarda – 231 ta. 1882 yilda okrugdagi zavodlar turlari va miqdori

				Choʻyan				Gʻisht	Yogʻ		
Kattaqoʻrgʻon											
Togʻli											

Mazkur jadvalga koʻra zavodlar soni Samarqand boʻlimida 251 ta, Kattaqoʻrgʻon boʻlimida 311 ta, Togʻli tumanlarda 55 ta, jami 617 ta boʻlgan. Koʻrinib turganidek Samarqand boʻlimida joylashgan.

---

7 Oʻ‘zMA, I-22-fond, 1-roʻyxat, 269-yigʻmajild. 58-varaq
Материалы для статистики Туркестанского края. Ежегодник. Вып.IV. – СПб., 1876. – С. 121.
9 10
10 Oʻ‘zMA, I-5-fond, 1-roʻyxat, 3504a-yigʻmajild. 5-6-varaqlar.
ʻzMA, I-5-fond, 1-roʻyxat, 3504a-yigʻmajild. 8-9-varaqlar.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra keyingi yillarda viloyatda faoliyat ko'rsatuvchi zavod, fabrika va ishlab chiqarish binolari soni ko'payib borgan. 1883 yilda viloyatdagi ko'rish mumkin. Xususan, 1883 yilda okrugdagi zavodlar soni 738 ta bo'lib, hududlar kesimida Samarqand bo'limida 253 ta (ular orasida 145 tasi yog'-moy zavodlari bo'lgan), Kattaqo'rg'on bo'limida 433 ta va Tog'li tumanlarda 52 tani tashkil etgan[11]. Samarqand bo'limidagi 253 ta zavoddan 1 tasi pivo ishlab chiqaruvchi zavod bo'lib, shaharning rus qismida joylashgan. Okrugdagi fabrikalar soni 1883 yilda 1 ta bo'lgan yormasi, bug'doy yormasi va suli ishlab chiqarish bilan shug'ullangan. Xuddi shu

Zarafshon okrugi 1887 yildan Samarqand viloyati deb o'zgartirilgach, hududiy jihatdan ancha kengayishi natijasida sanoat turlari va tarmoqlari ham kengayib bordi. Mazkur davrda boshqa qo'shni viloyatlarda bo'lgani kabi Samarqandda viloyat va narmandchilik uchun qulayliklar yaratilib, viloyatning Jizzax va Kattaqo'rg'on shaharlari rivojlanishga erishib, ularda hunarmandchilik korxonalari va fabrikalar ochgan kishilar barcha soliq va harbiy majburiyatlardan ozod etilgan. Viloyatning Xo'jand shahri ham bunday imtiyozga erishgan edi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra 1887 yilda viloyatning shahar va qishloq aholisi mayda sanoat turlari bilan shug'ullanishgan. Ular kustarchilik tipidagi va uydagi ishlab chiqarishdan iborat bo'lgan. Rus savdogarlari viloyatda asosan aroq va pivo zavodlari barpo etishgan. Mahalliy aholining qo'lida kapital hamda fabrika va zavod ishlari rivoji uchun texnik malaka mavjud bo'lmagan. Mavjud ishlab chiqarishning birdan bir tegirmonlaridan tashqari qo'l mehnati bo'lgan. Kustar ishlab chiqarishda asosan mahalliy mahsulotlardan tayyorlanuvchi to'qimachilik rivojlangan. Buyedan tashqari ipakchilik, gilamchilik, qog'oz ishlab chiqarish rivojlangan va hatto chet davlatlarda

Viloyat statistika boshqarmasi 1887 yilda viloyatdagi mavjud zavodlar,

h
u
n
a
r
m
a
n
d

[11] O'zMA, I-5-fond, 1-ro'yxat, 1333-yig'majild. 18-19-varaqlar.

[12] Обзор Самаркандской области за 1887 год. - Самарканд, 1900. - С. 10.

[13] Обзор Самаркандской области за 1887 год. - Самарканд, 1900. - Приложение № 2.

14

. Faqatgina mavjud 1 ta shisha zavodi Xo‘jand uyezdida, paxta tozalash zavodlari Samarkand, Kattaqo‘rg‘on va Xo‘jand uyezdlari hamda teri zavodlari Samarqand va Kattaqo‘rg‘on uyezdlarida bo‘lgan. ...lari bilan shug‘ullanishgan. 1890 yilda viloyatda 27 turdagi hunarmandchilik, savdo va qishloq xo‘jaligi binolari soni 10293 tani tashkil

15

turli fabrika va zavodlar 84 ta bo‘lgan va 1896 yil bilan solishtirganda 25 taga ortgan[16]. Ushbu zavodlar 3 turga bo‘lingan: I. Qazib olinadigan mahsulotlarni qayta ishlovchi

O

‘

17 1890 yilda Turkiston o‘lkasidan Rossiyaga jami 19796303 rubl miqdoridagi mahsulot chiqarilgan va uning 5368504 rubli yoki 26,6 % dan ko‘pi Samarqand

v

a

axta hosillariga ishlov berish uchun viloyatda paxta zavodlari faoliyat ko‘rsatgan. Viloyatdagi zavodlarning katta qismi paxta tozalash zavodlari hissasiga to‘g‘ri kelgan. bo‘lgan. 1915 yilda esa Samarqandda 31 ta paxta tozalash zavodi bo‘lgan[19]. Samarkand yiloyat statistika boshqarmasi ma’lumotga ko‘ra, 1897–1898 yillarda esa viloyatdagi tasi Kattaqo‘rg‘on uyezdida, 1 tasi Jizzax uyezdida va 7 tasi Xo‘jand uyezdida t[20]. 1908–1909 yillarda viloyatda 34 ta paxta tozalash zavodi bo‘lib, 1814129 pud paxta

21

i

g

a

Zavodlarda quyidagi harakatlantiruvchi kuchlar bilan ishlagan: suv, otlar, buqalar, bug‘ va kerosinli dvigatellar. Bu yerda shuni alohida ta’kidlab o‘tish joizki, viloyatda ni qurilgan, xalos. Ya’ni, rus ma’muriyati paxtani to‘liq ishlovchi va mahsulot

o

‘

g

‘

18

---

14 Обзор Самаркандской области за 1890 год. – Самарканд, 1892. – С. 11.
15 Обзор Самаркандской области за 1890 год. – Самарканд, 1892. – С. 9-10.
16 Обзор Самаркандской области за 1898 год. – Самарканд, 1900. – С. 23.
17 Обзор Самаркандской области за 1898 год. – Самарканд, 1900. Приложение № 5.
18 Обзор Самаркандской области за 1890 год. – Самарканд, 1892. – С. 17.
19 Аминов А., Бобаходжаев А. Экономическое и политическое последствие присоединение Средней Азии к России. Т.: Узбекистан, 1966. – С. 80.
20 Обзор Самаркандской области за 1898 год. – Самарканд, 1900. – С. 7.
21 Обзор Самаркандской области за 1909 год. – Самарканд, 1912. – С. 14.

A.E.Kuraxmedov o‘z tadqiqot ishida[22], viloyatlar paxta zavodlari egalari, ishlab chiqarish quvvati va texnikalari to‘g‘risida joylashgan hududlari bo‘yicha “Turkiston to‘plami” asosida batafsil ma’lumot berib o‘tgan. Mualif XX asr boshlarida viloyatda qurila boshlangan yangi paxta tozalash zavodlari ancha qulay va mustahkam edi. Mashinalar juda oddiy bo‘lsa-da, tolani sifatli chiqarardi. Bu zavodlardagi jinlar Amerikadan keltirilgan bo‘lib, “Oryol” sistemasida edi. Ular ko‘p yillar davomida ta’mirsiz ishlardilar. Holbuki, shu xil rus mashinalarini 2-3 yildan[23] so‘ng almashtirishga to‘g‘ri kelgan.

Yuqorida ta’kidlab o‘tganimizdek viloyatdagi paxta tozalash zavodlari soni: 1893 yil 14, 1898 yil 22, 1908 yil 35 va 1913 yil 31 ta paxta tozalash zavodi bo‘lgan[24]. Bu raqamlar viloyatda paxta sanoati rivojlanib borganligini ko‘rsatishi bilan bir qatorda, b beruvchi hududlardan biriga aylanganligini ko‘rsatadi. 1915 yilda ham viloyatda 31 ta paxta tozalash zavodi bo‘lgan[25]. Xullas, viloyatda sanoat korxonalari bo‘yicha asosiy o‘rinda butun Turkiston o‘lkasida bo‘lgani kabi paxta tozalash zavodlari turgan. O‘lka bo‘yicha mazkur zavodlar ishlab chiqargan mahsulot butun sanoat korxonalari yalpi [26]

Paxta zavodlaridan tashqari viloyatda 1909 yilda kustarchilik tipidagi 1776 taga yaqin kichik yog‘-moy zavodlari faoliyat ko‘rsatgan. Mazkur zavodlarning ishlab

chiqarishganmahsulotla

Arxiv ma’lumotlariga ko‘ra 1914 yilda viloyatdagi mashinaprokat va donni tozalash punktlari hududlar bo‘yicha: Xo‘jand (Spasskom, Nadejdinskom, Konno-Gvardeyskom, Romanovskom rus qishloqlari – instruktor Deryabin, Sreten – inspektor Lokk), Jizzax (Sorboz qishlog‘i starosta SHeluxin), Samarqand (Rostovsevo va Juma stansiyalari inspektor – Galushkin) va Kattaqo‘rg‘on (Fedorovsk posyolkasi instruktor – Rittix) uyezdlarida joylashgan. Ularning barchasi quyidagi mashina va asboblar bilan a[28]. Yuqoridagi ma’lumotlardan ko‘rish mumkinki, viloyatning barcha uyezdlarida

---

22 Kuraxmedov A.E. XIX asr ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida Samarqand viloyatida... – B. 35-38
23 Слуцкий И.М. Хлопко-очистительные заводы // Туркестанский сборник. – Т., 1909. – 527. – С. 93.
24 Kuraxmedov... – B.38.
25 Аминов А., Бобаходжаев А.Экономическое и политическое последствие присоединение Средней Азии к России. – Т.: Узбекистан, 1966. – С. 80., Курхамедов А.Э.... – Б.38.
26
27 O‘zMA, F.18, 99-ro‘yxat, 384122-yig‘majild, 95-varaq.
28 Обзор Самаркандской области за 1909 год. – Самарканд, 1912. – С. 14.

mashinaprokat va donni tozalash punktlari bo‘lib, ularning barchasi bir xil jihozlangan

XIX asrning 60–70-yillariga kelib viloyatda aroq va vino ishlab chiqaruvchi korxonalar vujudga kela boshlagan. Rus ma’muriyati uzumdan spirt va vino ishlab chiqarish masalasiga e’tibor bera boshlagach viloyatda vino ishlab chiqaruvchi zavodlar paydo bo‘la boshladi. Okrugdagi aroq zavodlari 1868 yilda 2 ta, 1869 yilda 2 ko‘rsatgan[29]. Vino zavodlari 1882 yilda 2 ta, 1895 yilda esa 10 ta bo‘lgan. 1895 yilda mazkur 10 ta katta va kichik vino tayyorlovchi zavodlar qiymati 203000 rubl bo‘lgan 70000 bochkagacha oq va qizil vino tayyorlagan. Statistik hisobotlarga ko‘ra 1887 yilda
30

Viloyatda tog‘-kon sanoati ham yo‘lga qo‘yilgan edi. Turkiston general-gubernatorlari va Zarafshon okrugi boshlig‘iga 20-sonli sirkulyar yuborilgan. Sirkulyarda viloyatning tog‘-kon sanoatiga oid quyidagi statistik ma’lumotlarni taqdim etish so‘ralgan: barcha qazib olinadigan foydali qazilmalar va qazib olish bilan shug‘ullanuvchilar; metall eritish bilan shug‘ullanuvchi zavodlar; qachon va kim tomonidan yillik qancha mahsulot qazib olinganligi va tayyorlanganligi miqdori. Bunga javoban, Zarafshon okrugi boshlig‘i 1885 yil 8 fevraldagi 606-sonli raportida tog‘-kon sanoati faqatgina okrugning Tog‘li tumanlaridagi tog‘li volostlarda bo‘lib, ulardan
k
v
a

Novshadil Iskandar volostidagi Rovot qishlog‘i yaqinidagi Kanta tog‘laridan qazib olingan va Varziminop, Falg‘or volostlaridagi qishloq aholisi shug‘ullanishgan. Nasrulla Abdullayev novshadil qazib olish huquqi uchun Iskandar volostidagi 20 ta qishloq aholisiga har yili 160 rubldan to‘lagan. 1883 yilda Panjikentda 6 oy davomida 80-100 nafargacha ishchi ishlagan va 56 pud novshadil qazib olingan. Novshadilning har bir pudi 7 rubldan 8 rublgacha bo‘lgan narxlarda sotilgan[32]. 1884 yilda esa umumiy
6

qazib olingan toshko‘mirga to‘g‘ri qayta ishlov ishlari Xo‘jand uyezdidagi Ko‘kinsoy va Isfana volostidagi savdogar Ivanovga tegishli konda olib borilgan. 1883 yilda Tog‘li

---

29 Материалы для статистики Туркестанского края. Ежегодник. Вып.IV. – СПб., 1876. – С. 121.
30 Обзор Самаркандской области за 1887 год. – Самарканд, 1888. – С. 10.
31 O‘zMA, I-1-fond, 15-ro‘yxat, 414-yig‘majild. 5-varaq.
32 O‘zMA, I-7-fond, 15-ro‘yxat, 378-yig‘majild. 6-orqa varaq.
33 O‘zMA, I-1-fond, 15-ro‘yxat, 414-yig‘majild. 7-varaq.

[34]. 1886 yilda viloyatdagi Ko'kinsoy konidan 234083 pud, savdogar Ivanov konidan esa 110000 pud toshko'mir qazib olingan[35]. Kvats Tog'li tumanlarning Peti, Gabirut, [36]

1898-yilda viloyatning mineral boyliklarini o'zlashtirish sezilarli darajada oldinga siljidi. Biroq, ushbu yilda ilgari topilgan minerallarning aksariyati hali ham juda cheklangan miqyosda qazib olindi va asosan harbiy-muhandislik idorasi binolarini isitish ehtiyojlari uchun ishlatildi. Faqat toshko'mir konlari faol ravishda ishlatildi. Ular quyidagilardan iborat edi: Samarqand uezdida – 2 ta kon: Barshchevskiy koni, Vrublevskiy merosxo'rlariga tegishli kon. Xo'jand uezdida – 3 ta kon: Ivanov koni, Krauze koni, Petrova koni. Ko'mir qazib olish hajmi: Samarqand uezdi konlari: 18 020 + 82 228 = 100 248 pud; Xo'jand uezdi konlari: 60 220 + 12 500 + 190 000 = 262 720 pud; Umumiy hisobda: 362 968 pud. Bu miqdordan 60 220 pud ko'mir Xo'jand uezdidagi savdogar Ivanovning shisha ishlab chiqarish zavodi ehtiyojlari uchun sarflangan[37].

'lgan. Mazkur tuz koni rus olimlari tomonidan ilmiy jihatdan tekshirilib chiqilgan. 1897 yilda bu yerdan 75000 pud tuz qazib olingan. Shunga o'xshash tuzi koni Farg'ona viloyatining Namangan uyezdida ham mavjud bo'lib, Qamish-Qo'rg'on deb

Statistik hisobotlarga ko'ra Samarqand viloyatida quyidagi foydali qazilmalarni qazib olish yo'lga qo'yilgan: kulolchilik tuprog'i, ohak, gips, novshadil(nashatir), ochchiqtosh, qurilish toshlari. 1897 yilda viloyatning Kattaqo'rg'on uyezdidan 10000 pud kulolchilik tuprog'i, 500 pud ohak, 500 pud gips qazib olingan bo'lsa, Panjikent va 1510 kub saj. qurilish toshlari qazib olingan. 1894 yilda Samarqand uyezdidagi ohak zavodida 2 nafar ishchi bo'lib, 18400 pud ohak qazib olingan va 1 pud uchun 40 tiyindan to'langan. Mazkur davrda Panjikentdagi alebastr uchun gips zavodida 15 nafar ishchi mehnat qilib, 96000 pud gips qazib olingan va 1 pudiga 15 tiyindan to'langan.

---

[34] O'zMA, I-7-fond, 15-ro'yxat, 378-yig'majild. 6-orqa varaq.
[35] Обзор Самаркандской области за 1887 год. – Самарканд, 1888. – С. 10.
[36] ЎзМА, И-7-фонд, 15-рўйхат, 378-йиғмажилд. 6-орқа варақ.
[38] O'zMA, I-1-fond, 11-ro'yxat, 1693-yig'majild. 6-varaq.
[39] Обзор Самаркандской области за 1910 год. – Самарканд, 1912. – С. 28.

Achchiqtosh 400 pud qazib olinib 1 pudiga 3 rubl, novshadil esa 50 pud qazib olinib 1 pudiga 4 rubldan to'langan.

Rossiya imperiyasi tomonidan o'rnatilgan soliq tizimi viloyatning iqtisodiy resurslaridan maksimal foyda olishga qaratilgan bo'lib, ko'plab soliq turlari va majburiyatlar mahalliy aholini qiyinchilikka solgan. Bu, o'z navbatida, viloyatning iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatib, aholining kambag'allashishiga olib keldi.

Samarqand viloyatining sanoati va soliq tizimi mustamlakachilik davrida Rossiya imperiyasining iqtisodiy siyosati ta'sirida tubdan o'zgardi. Viloyatning sanoati, asosan, paxta yetishtirish va unga bog'liq tarmoqlar bilan cheklangan bo'lib, yirik sanoat korxonalari rivojlanmagan. Soliq tizimi esa mahalliy aholi uchun qiyinchiliklar yaratdi, soliq yuki ortib, dehqonlar va kichik fermerlar o'z ishlab chiqarishidan mahrum bo'lishdi. Mustamlakachilik siyosati viloyatning iqtisodiy ahvolini yomonlashtirdi va ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni kuchaytirdi.

Research Science and Innovation House